

Passio Olavi. Olav den hellige og hans mirakler. Oversatt av Lene Dåvøy, Trondheim: Museumsforlaget, 2019. 87 s.

ANMELDT AV EGIL KRAGGERUD
Professor (em.) i klassisk filologi, Universitetet i Oslo

Den smakfulle lille boken, med stive permer og silkebånd, kom på mitt bord med følgende kommentar fra CMs redaksjon: 'Denne nye oversettelsen er den man sikkert vil vise til i norsk forskning. Derfor er en omtale ønskelig.' Boken tiltrekker seg uten videre oppmerksomhet med gjengivelser av Håkon Gullvågs nå forsvunne 'reisealter' med Olavus Rex i midten. Ikke minst er å merke at *Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider* (NDR) står bak utgivelsen; Øystein Ekroll, arkitekturhistorikeren ved NDR, har skrevet innledningen. Boken ble passende lansert i kirken som del av Olavsfestuken på selve martyrens translasjonsdag 3. august. En primær målgruppe er utvilsomt pilegrimer, turister og besøkende. I vår sammenheng er målgruppen for disse linjer først og fremst medievalister (om jeg får tillate meg betegnelsen på norsk).

Å omtale den såkalte *Passio Olavi* (PO) som én tekst bør for øvrig helst modifieres. PO omfatter i virkeligheten to temmelig ulike skrifter, det ene handler om den hellige konges liv og død (*Passio beati Olavi regis et martiris* er en mulig tittel), det andre dreier seg om undere knyttet til martyren (*Miracula beati Olavi regis et martiris* kan tenkes). Oxfordmanuskriptet – i det store og hele det beste tekstvitne vi har – skiller *Passio* og *Miracula* fra hverandre ved bruken av *Incipit*- og *Explicit*-formler. At skriftene likevel er nær sammenhørende i kraft av Olavskultusen er selvsagt. Men deres tilblivelse er forskjellig. Den egentlige *Passio* tilhører den hagiografiske genren og er erkebispesetets offisielle skriftstykket om martyrkongen. I så måte har vi å gjøre med en tidlig, helhetlig og oppbyggelig helgenlegende. Den utgjør bare de seks første sidene i foreliggende oversettelse (s. 25–31) og var der antagelig i sin latinske form kort etter erkesetets opprettelse i 1152/53. *Miracula* er, som tittelen antyder, enhetlig i tematikken i form av en serie frittstående eksempler gjennom 150 år. Vi kan følge begynnelsen av tradisjonen i skaldekvad (Torarinn Lovtunge, Sigvat) få år etter kongens død inntil en anselig samling hadde dannet seg og reflekteres i Einar Skulesons *Geisli*. Registrering og arkivering av troverdige undere knyttet til Olavsdyrkelsen var en sentral oppgave for domkapitlet. Ansvaret for den endelige utforming av den løpende rapportering falt naturlig på erkebiskopen.

Bare i ett tilfelle var han selv rapportør (jf. den kjente historien om Øystein Erlends-sons raske tilfriskning etter sitt fall fra byggstillaset i domene, s. 69–71). De rapporterte tilfellene av *miracula* ble ved leilighet redigert sammen, noe som ikke var i veien for en senere forøket utgave. *Miracula* gjenspeiler altså martyrens uavsluttede virke.

Det er mye godt å si om denne publikasjonen: Dåvøy skriver et moderat bokmål som gjør *PO* greit tilgjengelig for moderne lesere. Ekroll har utstyrt oversettelsen med en forholdsvis kort, interessant og innholdsrik innledning.

Så langt så godt, men noen marginale bemerkninger hører med for *CMs* lesere: den nye oversettelsen avviker ikke særlig meget fra Eiliv Skards pioneroversettelse på nynorsk fra 1930. Skard reviderte selv sitt arbeide i 1970 (Norrøne bokverk 26). Samlingen av mirakler var alt for hundre år siden så fyldig som den godt kunne og burde bli. Skard har uten unntak de samme mirakler som Dåvøy har. En annen ting er at Dåvøy har kunnet nyttiggjøre gjøre seg enkelte varianttilsetninger i Lenka Jiroušková's kritiske tekstedisjon (B. 2, s. 30–88; angående J.s arbeide om *PO* som helhet se *CM* 29, 2016: 150–164). Til gjengjeld har Skard noe fyldigere sluttnoter. Enda bedre i så måte er Carl Phelpsteads noter i vol. XIII av Viking Society's serie av utgaver og oversettelser (London 2001).

Begrepet *passio* i tittelen oversettes bedre av Skard når han gjengir det med «lidingsso» i undertittelen. For med *passio* markeres martyrens *imitatio Christi*. Det sekulariserte '*fortellingen* om Olav den hellige' fjerner seg fra den middelalderske tenkemåte. Det skurrer også når det på s. 82, i beretningen om gutten som fikk talens bruk igjen, heter: 'Den påfølgende *dødsdagen til martyren* fikk også en gutt tilbake taleevnen'. Skard har som seg hør og bør 'På *fødedagen åt martyren . . .*' (*Item sequenti martiris natalitio*): Stiklestad betød den legemlige død, men samtidig begynte martyrens evige liv til velsignelse for dem som påkalte hans hjelp.

Ett navn savner jeg i innledningen: Frederick Metcalfe (1815–1885), 'fellow' ved Lincoln-college i Oxford, teolog, norrøn filolog, lærebokutgiver. Det er takket være ham at *Miracula* kom for dagen i den tilnærmet fullstendige form. Navnet vil være kjent for mange. I årene 1858–59 utga han velskrevne og høyt skattede bøker om sine ferder i Norge, også kjent i norske oversettelser. Da Gustav Storms *Monumenta historica Norvegiæ* utkom i 1880 var Oxfordmanuskriptet i Corpus Christi-colleget ikke en del av grunnlaget. Da var allerede Metcalfe fullt opptatt av en utgivelse av det ukjente manuskriptet. Han hadde kontaktet den langt yngre Storm som oppmuntret ham til å utgi det, men uten at et nærmere samarbeide kom i stand. Metcalfes utgave kom i 1881. På slutten av 1990-tallet forberedte Inger Ekrem en tospråklig ny utgave. Bare et maskinskrevet utkast forelå da hun døde i februar 2000. Metcalfes manu-

skript måtte vente enda 14 år før det ble utgitt på ny i trykt form gjennom Jiroušková's nitide utgave (2014), men da uten oversettelse. Det må derfor sies at vi fortsatt mangler en enkel *tospråklig* utgave til bruk i undervisning og forskerutdanning.

Bibliografi

- JIROUŠKOVÁ, Lenka. 2014. *Der heilige Wikingerkönig Olav Haraldsson und sein hagiographisches Dossier. Text und Context der Passio Olavi*. *Mittellateinische Studien und Texte* 46. Leiden: E. J. Brill
- KRAGGERUD, Egil. 2016. "Review of Jiroušková (2014)." *Collegium mediaevale* 29: 150–164.
- METCALFE, Frederick (ed.). 1881. *Passio et miracula Beati Olavi, edited from a twelfth-century manuscript in the library of Corpus Christi College, Oxford*. Oxford: Clarendon Press.
- PHHELPSTEAD, Carl (ed.). 2001. *A History of Norway and the passion and miracles of the Blessed Óláfr*. Translated by Devra Kunin; edited with an introduction and notes by C. P. Viking Society for Northern Research, vol. XIII. London: University College.
- SKARD, Eiliv. 1930. *Passio Olavi. Lidings saga og undergjerningane åt den heilage Olav*. *Norrøne bokverk* 26. Oslo: Samlaget.
- STORM, Gustav. 1880. *Monumenta historica Norvegiæ*. Kristiania: Brøgger.

Egil Kraggerud, professor (em.) i klassisk filologi, UiO, har bl.a. disse tospråklige utgivelser: Theodoricus' *De antiquitate regum Norwagiensium* (ca. 1180), Jens Nilssøns *Elegidion* (1581), Halvard Gunnarsøns *Akrostikhis* (1606) og Tormod Torfæus' *Historia Vinlandiæ antiquæ* (1705).
